

שומרים על טורפי העל של הים התיכון –

מכריזים על דגי הדקר והטונה כחולת הסנפיר כמוגנים!

היום ברור לכולנו שלא צדים נמר, ולא אוכלים עיט.

אולם בים, במשך שנים רבות מידי שורר כאוס, וכתוצאה מכך נעלמו מהים מיני הדגל של הדגים. דגים אלה לא ברחו למעמקי הים, הם נידוּגו, ונאכלו.

מוערך כי אוכלוסיות טורפי העל הימיים (כולל דגי טונה ודגי קרקע כמו דקרים) צומצמו ב-90% בעקבות דיג יתר, צמצום המסכן לא רק את שרידותם של טורפי העל, אלא גם את יציבותן של המערכות האקולוגיות הימיות¹. ואכן, מינים רבים של טורפי על נקבעו כמינים בסכנת הכחדה ("מינים אדומים") ע"י הסמכות המקצועית העליונה בנושא – ארגון ה-IUCN².

מומחים מעריכים כי העולם עומד בפני צונאמי של הכחדות מינים בים³.

בשנת 2018, אנו סבורים שהגיע הזמן להפסיק להסתכל על טורפי העל הימיים שלנו כעל עוד מנה בצלחת, או כשעשוע שבמסגרתו הורגים חיות אלה כתחביב, ולהכיר בחשיבותם האקולוגית והציבורית – **כספינות הדגל של הים התיכון.**

מיני דגים אלה (מיני הדקרים והטונה כחולת הסנפיר) מהווים אחוז זעום מהדיג המסחרי בישראל (פחות מ-1% מכלל השלל הישראלי בים התיכון, וכ-5% בלבד משלל הדיג של קבוצת הדייגים החופיים). מינים אלה גם לא ישפיעו כהוא זה על מחירי הדגים בשווקים, שכן למעלה מ-90% מדגי הדקר (לוקוס) הנמכרים בשווקים הם דגים מיובאים. שלל הטונה הכחולה הוא זניח עוד יותר, בהיותו נידוג רק חודש וחצי בשנה – בדיוק בעונת הרבייה של דג מרהיב זה.

השר להגנת הסביבה פרסם להערות הציבור טיוטה של עדכון רשימת המינים המוגנים, שהוכנה ע"י רשות הטבע והגנים. הרשימה מכילה את מיני הדקרים ואת הטונה כחולת הסנפיר.

זו הזדמנות היסטורית לשקם את הים התיכון – ולהשיב אליו את מיני הדגל שלו. **עכשיו זה הזמן לתת רוח גבית לשמירת הדקרים והטונה כחולת הסנפיר!**

¹ Heithaus M, Frid A, Wirsing A, Worm B. 2008. Predicting ecological consequences of marine top predator declines. TREE, Vol.23 No.4.

² <http://www.iucnredlist.org/details/21860/3> ; <http://www.iucnredlist.org/details/7859/3>

³ McCauley D et al. 2005. Marine defaunation: Animal loss in the global ocean. Science 347, ISSUE 6219

טונה כחולת סנפיר:

- נידוגה בישראל בשיא עונת הרבייה שלה. מוגדרת בקטגוריית "בסכנת הכחדה".
- חוות דעת מפורטת החתומה ע"י ד"ר יונתן בלמקר מאוניברסיטת ת"א קובעת שיש להגן על מין זה בישראל.

כללי:

פעם, לפני לא כל כך הרבה שנים, טונה מקופסת שימורים הייתה מהמין טונה כחולת סנפיר, שפעם היה נפוץ. היום, קופסאות הטונה כבר מכילות מינים אחרים של טונה, והטונה כחולת הסנפיר הפכה להיות מעדן יקר במסעדות, ומראה נדיר בים.

הטונה היא אחד הדגים המרשימים והמיוחדים שיש לנו בים, טורף בעל יכולות שחייה יוצאות דופן, עם מסלול נדידה מדהים.

הטונה הכחולה היא מכונת מהירות מושלמת, טורפדו של ממש, ויכולה לשחות במהירות של כ-70 קמ"ש. לשם כך יש לטונה מספר התאמות ייחודיות: עיניים שקועות וחריצים אליהם נכנסים הסנפירים, לשמירה על מבנה הידרודינמי. לטונה שרירים מיוחדים השומרים על טמפרטורת גוף גבוהה (כמעט דם חם כמו של בני האדם!) ומאפשרים לדגים הבוגרים לחדור למים קרים ועשירים בדגה לצורכי ציד. הטונה היא גם צוללת מעולה, ומגיעה לעומקים של 1300 מ'!

הטונה הכחולה היא מין בעל מסלול נדידה מרשים: פרטים שסומנו תועדו "מטיילים" בין אירופה לארצות הברית כמה פעמים בשנה, הלוך ושוב!

טונה כחולה יכולה להיות חיה ענקית, אם רק מאפשרים לה לגדול: הפרטים הגדולים ביותר שתועדו מגיעים לאורך של כ-4 מטרים, ולמשקל של 670 קילוגרם! פרטים רגילים מגיעים לאורך של 2 מ', וחיים עד כ-35 שנים. לטונה, כטורף על, יש חשיבות אדירה לשמירת האיזון האקולוגי בים.

איומים:

הטונה האטלנטית כחולת הסנפיר (*Atlantic Bluefin tuna*) מוגדרת כיום **בסכנת הכחדה** **עולמית** בגלל דיג יתר, בעיקר עבור תעשיית השריון (ידוע על דג בודד שנמכר עבר 1.7 מיליון \$!).

רביית הטונה מתבצעת במים חמימים. מקובל להתייחס לרבייה אוכלוסיות של הטונה הכחולה האטלנטית: אוכלוסייה החיה במערב האוקיאנוס האטלנטי, ומתרבה במפרץ מקסיקו, ואוכלוסייה נפרדת החיה במזרח האטלנטי ומתרבה בים התיכון. בפועל, ידוע שיש ערבוב בין שתי האוכלוסיות.

הטונה מגיעה לבגרות מינית בערך בגיל 4 שנים. אולם כיום, פרטים בוגרים של טונה כחולה הפכו להיות נדירים בים התיכון: דיג הטונה מתבצע לעיתים בשיטות פרועות, במסגרתן לוכדים פרטים צעירים, גוררים אותם לחוף, ומפטמים אותם בתוך מכלאות רשת לפני שיוקם.

הדיג אמור להיות מוסדר במסגרת ארגון *ICCAT* (ישראל אינה חברה בארגון), אך זהו ארגון המושפע מלובי הדייגים של המדינות החברות, ולכן נקבעות מכסות גבוהות מידי והאכיפה היא רופפת.

בישראל נידוגה הטונה הכחולה על ידי דייגים מסחריים במערך חכות צף ("לונגליין"), ועל ידי דייגים ספורטיביים בחכות מסירה. הדיג מתבצע בעונת האביב/קיץ, סביב החודשים מאי-יוני, בשיא עונת הרבייה.

דקרים:

- חוות דעת מפורטת החתומה ע"י ד"ר מנחם גורן מאוניברסיטת ת"א קובעת שיש להגן על מיני הדקרים בישראל:
 - דקר הסלעים - מין הדגל של השוניות הסלעיות בים התיכון. מוגדר בקטגוריית "בסכנת הכחדה".
 - דקר המכמורת – מין הדגל של הקרקעית הרכה בים התיכון. מוגדר בקטגוריית "קרוב להכחדה".
- דקר חיפני ודקר אלכסנדרוני – לא נקבעה להם קטגוריית סיכון בגלל חוסר במידע, אולם לפי חו"ד המומחה ד"ר גורן מצויים בסיכון.

אם השוניות הסלעיות הן יערות הגשם של הים התיכון, אז דקר הסלעים הוא הנמר. זהו דג טורף המכונה בשפת העם "לוקוס", השוכן בשוניות סלעיות לחוף הים התיכון, ומסתתר במערות ובכוכים בסלע.

לדקר מחזור חיים מעניין: כל הפרטים מתחילים את חייהם כנקבות, וחלק מהם יהפכו במהלך חייהם לזכרים. בתקופת הרבייה, החלה בחודשי האביב, יוצרים הדקרים "התקבצויות רבייה" בהם זכרים נקבות משחררים תאי מין למים לצרכי הפרייה. התקבצויות מרהיבות אלה הופכות אותם פגיעים במיוחד לדיג. בתקופה זו הזכרים הופכים טריטוריאליים, ומפגינים אגרסיביות כלפי זכרים אחרים.

איומים:

דקר הסלעים (*Dusky grouper*) מוגדר כיום **בסכנת הכחדה עולמית** בגלל דיג יתר והרס בתי גידול. במדינות רבות נצפתה ירידה של 88% בשלל הדקרים תוך 20 שנה, ומוערך כי האוכלוסייה העולמית נחתכה בלפחות חצי במהלך העשורים האחרונים. הנקבות בישראל מגיעות לבגרות מינית בגיל 3-4 שנים (באורך של 40-50 סנטימטר ואף יותר), אך רק בגיל 7-8 שנים ומעלה, יהפכו חלק מהנקבות לזכרים. ככל שלחץ הדיג, המתמקד בפרטים גדולים, גובר, גיל וגודל החלפת הזוויג יורדים, וכך הנקבות קטנות יותר – וכושר ייצור הביצים שלהן קטן יותר. בנוסף, עלול להיווצר מחסור בזכרים באוכלוסייה. כך דיג יתר עלול ליצור אוכלוסיות לא מאוזנות המתקשות להתרבות. בהיעדר לחץ דיג, דקר הסלעים יכול להגיע לגיל 30 שנים ויותר!

בישראל נידוגים הדקרים ע"י דייגים בצלילה, דייגי חכות (מסירה או חוף), דייגי שאראק, רשתות עמידה ומכמורת.

איסור דיג דקרים הוא צעד בעל אפקטיביות מוכחת: ע"פ מחקרים שנערכו בעולם, איסור דיג דקרים מאפשר את התאוששותם. כך למשל בקורסיקה קיים איסור דיג דקרים ברובה מאז 1980 ובצרפת כולה מאז 1993, מאז 2002 הורחב האיסור בצרפת גם לדיג קרסים. קיימות עדויות מחקריות חד משמעיות על ההתאוששות של האוכלוסייה בעקבות איסור דיג. למשל בצרפת, דווח על עליה של פי 6.5 בגודל האוכלוסייה בין 1993 עם החלת האיסור ועד לשנת 2008. דווחה גם עליה בגודל הגוף הממוצע של הדקרים בזמן זה⁽¹⁾.

(1)

Seytre C, Cottalorda J.M., Harmelin-Vivien M. Harmelin J.G. Bodilis P. Francour P. 2013. Dusky grouper recovery: after 20 years of moratorium along French coasts, do MPAs still make the Difference? IMPAC 3, Marseille